

Матвійчук О. К. Софія Русова в онлайн-проєкті «Педагогічна мапа Києва»: досвід актуалізації постаті та ідей. *Софія Русова і наше сьогодення: зб. наук. праць за матеріалами V Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 170-річчю з Дня народження Софії Федорівни Русової (26-27 лютого 2026 р.)* / упоряд. Зайченко І. В., Корж Н. М.; за ред. проф. І. В. Зайченка. Ріпки, 2026. С. 222–226.

Оксана Матвійчук,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри освітнього лідерства
Інститут післядипломної освіти
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка,
провідний науковий співробітник
Педагогічного музею України

Софія Русова в онлайн-проєкті «Педагогічна мапа Києва»: досвід актуалізації постаті та ідей

Анотація. У статті проаналізовано досвід актуалізації постаті Софія Русова в межах онлайн-проєкту «Педагогічна мапа Києва». Розкрито потенціал цифрових меморативних практик у популяризації історико-педагогічної спадщини. Обґрунтовано можливості інтеграції біографічного наративу, топоніміки міського простору та вебінарних форматів як інструментів формування культури пам'яті в освітньому середовищі. Показано, що поєднання наукового дослідження з цифровими комунікаційними платформами сприяє розширенню аудиторії та поглибленню суспільного осмислення педагогічної спадщини.

Ключові слова: Софія Русова; меморативні практики; цифрова меморалізація; культура пам'яті; історико-педагогічні дослідження; топоніміка; освітній простір; онлайн-проєкт.

Сучасна гуманітаристика характеризується активним переосмисленням механізмів збереження та трансляції культурної пам'яті. У сфері історії освіти це означає не лише реконструкцію педагогічних концепцій, а й пошук нових форматів їх актуалізації у публічному просторі. Оголошення 2026 року Роком Софії Русової в НАПН України стало додатковим імпульсом для осмислення її спадщини в контексті сучасних цифрових практик популяризації історико-педагогічного знання.

Поняття культурної пам'яті пов'язане з механізмами символічного закріплення значущих постатей, подій та ідей у суспільній свідомості. Культурна

пам'ять функціонує через інституції (музеї, архіви, бібліотеки), тексти, ритуали, пам'ятники, топоніміку та медіа. У педагогічному вимірі культурна пам'ять передбачає включення освітніх персоналій до суспільного дискурсу через наукові дослідження, навчальні програми, публічні заходи та цифрові платформи.

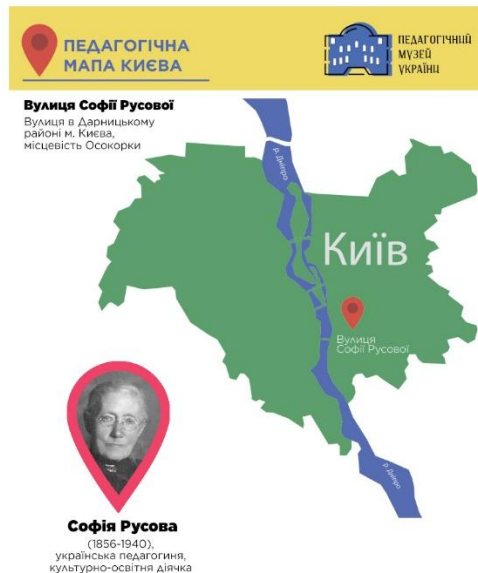
Меморативні практики – це сукупність дій і стратегій, спрямованих на збереження, осмислення та актуалізацію історичної пам'яті. Вони можуть мати матеріальні (пам'ятники, меморіальні дошки, назви вулиць) та нематеріальні форми (публічні лекції, цифрові проєкти). У цифровому освітньому просторі меморативні практики набувають нових характеристик: інтерактивності; відкритості доступу; розширення аудиторії; синтезу текстового, візуального та аудіовізуального контенту. Онлайн-проєкти, вебінари та соціальні мережі стають платформами цифрової меморалізації, де історико-педагогічний матеріал поєднується з сучасними форматами комунікації.

Топоніміка є особливим механізмом культурної пам'яті. Назви вулиць фіксують символічну ієрархію суспільно значущих постатей. Осмислення топонімів у межах освітніх проєктів дає змогу:

- інтегрувати локальну історію в навчальний процес;
- формувати зв'язок між міським простором і національною традицією;
- актуалізувати педагогічні ідеї через просторові маркери.

Онлайн-проєкт «Педагогічна мапа Києва», започаткований Педагогічним музеєм України спільно з Інститутом післядипломної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка у 2022 році, має на меті представлення життєтворчості педагогів і культурно-освітніх діячів, іменами яких названо вулиці, провулки, проспекти та бульвари столиці [1; 2]. Концептуально проєкт базується на ідеї осмислення міста як освітнього тексту. Топоніміка розглядається не лише як система навігації, а як культурний код, що зберігає історичну пам'ять. Через біографічні наративи та візуальні матеріали формується своєрідна педагогічна мапа Києва – простір, де поєднуються історія освіти, культурна спадщина та персоналії. Цільова аудиторія проєкту є міждисциплінарною: освітяни, науковці, музейні працівники, бібліотекарі, студенти та широка громадськість. Матеріали можуть використовуватися в освітньому процесі як приклад інтеграції локальної історії в зміст навчання.

У межах проєкту було представлено матеріал про вулицю Софії Русової, що стало своєрідною точкою входу до біографічного та ідейного аналізу спадщини педагогині. Через назву вулиці було актуалізовано діяльність С. Русової у сфері дошкільної освіти, участь у державотворчих процесах доби Української Народної Республіки, викладацьку та наукову роботу в еміграції, концепцію національної системи дошкільного виховання.

Рисунок 1. Графічний макет проєкту «Педагогічна мапа Києва»

Згідно зі статистикою соціальної мережі Facebook, де було опубліковано допис про захід, його охоплення становить 2537 осіб, а залучення (вподобання, коментарі, поширення) – 146. Такі показники свідчать про стійкий інтерес до постаті Софії Русової та підтверджують суспільну затребуваність теми національної педагогічної спадщини.

У лютому 2026 року в межах вебінарного циклу «Педагогічна мапа Києва», який також є складником проєкту, було проведено онлайн-захід, присвячений еміграційному періоду життя і діяльності Софії Русової (1921–1940). Запрошеною спікеркою була Світлана Смоліна, кандидат педагогічних наук, доцентка кафедри іноземної філології та освітніх технологій Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка.

Особливу увагу було зосереджено на формуванні її педагогічного світогляду; викладацькій діяльності в Празі та Подєбрадах; участі в міжнародних педагогічних форумах; розвитку теорії і практики дошкільного виховання; значенні її ідей у сучасному реформуванні освіти.

У вебінарі взяли участь понад 40 педагогічних, науково-педагогічних, бібліотечних та музейних працівників з різних регіонів України (Київ, Кропивницький, Кривий Ріг, Чернігів, Львівська і Черкаська області). Жвава дискусія засвідчила актуальність ідей Софії Русової — передусім у питаннях національної ідентичності, гуманістичного підходу до дитини та ролі освіти в суспільних трансформаціях.

Вебінар продемонстрував можливість поєднання біографічного дослідження, історико-педагогічного аналізу та цифрової комунікації в межах єдиного меморативного формату.

Рисунок 2. Графічний макет «Анонс вебінару “Українська педагогіка в персоналіях: Софія Русова”»

Таким чином реалізовано модель синтезу наукового й публічного дискурсів у межах меморативної стратегії.

Актуалізація постаті Софії Русової через онлайн-допис і вебінар демонструє ефективність цифрових форматів у популяризації історико-педагогічної спадщини та в осмисленні її значення для сучасного освітнього простору.

Реалізація проєкту «Педагогічна мапа Києва» дає змогу сформулювати такі висновки:

- меморативні практики в цифровому освітньому просторі розширюють традиційні форми історико-педагогічної актуалізації;
- топоніміка міського простору є ефективним інструментом включення педагогічних персоналій до сучасного публічного дискурсу;
- онлайн-проєкти та вебінари забезпечують інтерактивний формат трансляції культурної пам'яті;
- досвід актуалізації постаті Софії Русової засвідчує можливість поєднання біографічного наративу, цифрових технологій і просвітницької діяльності в межах єдиної меморативної моделі.

Abstract. The article analyzes the experience of actualizing the legacy of Sofia Rusova within the online project “Pedagogical Map of Kyiv.” The study examines digital commemorative practices as instruments for preserving and promoting historical and pedagogical heritage. Special attention is paid to the integration of biographical narrative, urban toponymy, and webinar formats as tools for shaping cultural memory in the educational sphere.

The project demonstrates how digital platforms expand the audience of historical and pedagogical discourse and contribute to the formation of a contemporary culture of memory.

Keywords: *Sofiia Rusova; commemorative practices; digital memorialization; cultural memory; history of education; urban toponymy; educational space; online project.*

Література

1. Матвійчук О. Меморативні практики в цифровому освітньому просторі: кейс вебінарного циклу «Педагогічна мапа Києва» // Освіта Закарпаття. Науково-методичний журнал. Спецвипуск. Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції «Особистість у культурно-освітньому просторі: педагог – державотворець, воїн, митець». Ужгород: Комунальний заклад «Закарпатський інститут післядипломної педагогічної освіти» Закарпатської обласної ради, 2025. № 35. С. 64-70.
2. Міхно О. Онлайн-проект «Педагогічна мапа Києва»: мета, контент, особливості реалізації // *Київ і кияни*. Матеріали щорічної науково-практичної конференції. Вип. 14. Київ: Інститут історії України НАН України, 2022. С. 235–239. URL: <https://cutt.ly/RMoWP5I> (дата звернення: 20.02.2026).